

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;
Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...
ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

Гнатюк Дмитро Володимирович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ДАРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 56

Голоденко Леся Олегівна

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61

Гринько Світлана Дмитрівна, Гринько Андрій Русланович

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК СПОСІБ САМОЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ
ПРАВ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ 65

Гриценюк Владислав Олександрович

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ 69

Давидова Ірина Віталівна

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА 74

Деренюк Ангеліна Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 77

Діденко Лариса Василівна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ НА СПАДЩИНУ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ 79

Добровольська Володимира Володимирівна,

Артьомов Дмитро Володимирович

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ УЧАСНИКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО
ПРОВАЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ 82

Ennan R. E.

LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
IS ARTIFICIAL INTELLIGENCE A SUBJECT OF LAW?
(ПРАВСУБ'ЄКТНІСТЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – СУБ'ЄКТ ПРАВА?) 86

Журавель Алла Василівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ НЯНЬ В
УКРАЇНІ 91

Заїка Юрій Олександрович

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ 95

Здирко Єлизавета Михайлівна

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ FAIR USE ДЛЯ ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЗГЕНЕРОВАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ
ТВОРИ 100

би, завдання шкоди майновим інтересам іншого та неможливість усунення небезпеки іншим шляхом. За наявності цих умов дія не визнавалася деліктною.

Отже, попри загальну заборону самоуправства як способу захисту суб'єктивних прав, римське приватне право допускало його застосування у виняткових випадках – за домовленістю сторін або в стані крайньої необхідності, що дає підстави розглядати самоуправство як одну з форм самозахисту, визнану римськими юристами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права. 2012. 724 с.

2. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. 201 с.

3. Волков О. А. Про існування інституту крайньої необхідності в римському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 31. С. 158–162.

4. Шемонаєв В. Ю. Римський генезис інституту загальної аварії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 13. С. 63–67.

*Гриценюк Владислав Олександрович,
аспірант кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національний університет «Одеська
юридична академія»*

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ

Однією з найбільш затребуваних категорій інтелектуальної власності у ХХІ столітті є мультимедійні твори, які поєднують у собі різні форми інформації – текст, звук, відео, графіку, анімацію, інтерактивні елементи – створюючи цілісні комплексні об'єкти авторського права. Стрімкий розвиток цифрових технологій, широке впровадження мережі Інтернет, поява віртуальної та доповненої реальності, використання штучного інтелекту у творчості призводять до формування нових суспільних відносин у сфері інтелектуальної діяльності, що потребують відповідного правового врегулювання [1, с. 14].

Мультимедійні твори мають подвійний характер – з одного боку, вони є результатом творчої діяльності, а з іншого – інтегрованим продуктом, що складається з багатьох самостійних елементів, кожен з яких може бути об'єктом окремого правового захисту. Це створює складнощі у визначенні правового статусу таких творів, а також у встановленні меж прав та обов'язків суб'єктів, які беруть участь у їх створенні та використанні. У сучасній юридичній науці та практиці існує низка дискусійних питань, пов'язаних із визначенням поняття мультимедійного твору, його класифікацією, правовим режимом окремих компонентів та самого твору як цілісного об'єкта [2, с. 63]. Актуальність дослідження зумовлена також активним використанням мультимедійних творів у сфері освіти, культури, розваг, реклами, інформаційної діяльності та електронної комерції.

Одним із ключових аспектів дослідження є питання суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням мультимедійних творів. У процесі розробки таких творів часто задіяні автори текстів, художники, програмісти, композитори, звукорежисери, дизайнери, а також замовники та продюсери. Це призводить до виникнення складних конструкцій співавторства, суміжних прав, прав на службові твори, а також питань про належність прав юридичним особам. Визначення суб'єктів права на мультимедійні твори має важливе значення не лише з точки зору закріплення за ними виключних прав, але й для забезпечення належного захисту інтересів усіх учасників творчого процесу.

Не менш складним є питання визначення сутності мультимедійних творів. Оскільки вони є комплексними, у кожному конкретному випадку необхідно визначити, чи підлягає правовій охороні твір у цілому, його окремі елементи або ж і те, й інше одночасно. Це особливо актуально у випадках, коли мультимедійний продукт створюється на основі вже існуючих творів, наприклад, музики, зображень чи літературних текстів, що потребує належного оформлення прав на первинні об'єкти [3, с. 76]. Практика свідчить, що саме через невизначеність статусу окремих компонентів мультимедійного твору часто виникають конфлікти між учасниками правовідносин, що ускладнює їх комерційне використання та правовий захист.

У світовій практиці мультимедійний твір розглядається як інтегрований комплексний об'єкт, що поєднує різні форми інформації, включно з текстом, зображенням, звуком, анімацією та інтерактивни-

ми елементами, який створюється за допомогою цифрових технологій і призначений для інтерактивного використання [4, с. 74]. Це визначення кореспондує з підходами, викладеними у документах Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка пропонує класифікувати мультимедійні твори як складні об'єкти авторського права, що мають комбінований характер охорони, тобто охоплюють як охорону цілісного твору, так і його складових частин.

Мультимедійний твір складається з декількох елементів, кожен з яких може бути самостійним об'єктом правової охорони (текст, музика, графіка, програмний код). Цифрова форма існування – на відміну від традиційних творів, мультимедійні твори створюються та функціонують виключно у цифровому середовищі. Інтерактивність – мультимедійний твір передбачає активну участь користувача у взаємодії з твором (наприклад, комп'ютерні ігри, інтерактивні освітні курси). Використання спеціалізованого програмного забезпечення для створення та відтворення твору. Комерційний потенціал – такі твори мають високу економічну цінність, оскільки є основою для розвитку креативних індустрій. У зв'язку з цим мультимедійні твори вважаються об'єктами змішаного характеру, які охороняються за допомогою сукупності різних правових механізмів.

Для правового регулювання важливим є чітке розмежування видів мультимедійних творів. Найбільш поширеним є поділ залежно від їхнього призначення та змісту: інформаційні мультимедійні твори (цифрові енциклопедії, інтерактивні новини); освітні продукти (електронні підручники, інтерактивні тренажери); культурно-мистецькі твори (цифрове мистецтво, інтерактивні виставки); розважальні продукти (комп'ютерні ігри, VR-застосунки); комерційні та рекламні проекти (цифрова реклама, віртуальні шоуруми). Кожен із зазначених видів має свої особливості правової охорони та використання. Наприклад, у разі освітніх мультимедійних творів ключову роль відіграють норми про охорону авторських прав на тексти та ілюстрації, тоді як у комп'ютерних іграх переважає регулювання прав на програмний код та аудіовізуальні елементи.

У правозастосовній практиці особливої складності набуває питання визначення меж правової охорони мультимедійного твору. Згідно з позицією ВОІВ, охорона має бути двошаровою: 1) охорона твору в цілому як єдиного інтегрованого продукту; 2) охорона окремих елементів, які можуть мати самостійне значення. Так, мультимедій-

ний продукт може містити фрагменти музичних творів, фотографії, відеоматеріали, що охороняються окремо відповідно до ст. 8, 9, 10 Закону про авторське право. Водночас програмний код, який забезпечує функціонування інтерактивних елементів, охороняється як комп'ютерна програма (ст. 18) .

Мультимедійні твори створюються внаслідок спільної діяльності великої кількості осіб. Це обумовлює багаторівневий суб'єктний склад, що включає як фізичних, так і юридичних осіб. Згідно зі ст. 8 Закону автором визнається фізична особа, творчою працею якої створено твір [5]. У випадку мультимедійних творів зазвичай існує співавторство, яке може бути: неподільним – коли неможливо виокремити внесок кожного автора (наприклад, розробка дизайну гри та написання музичного супроводу); подільним – коли кожен автор створює самостійний елемент, що може використовуватися окремо (текстовий сценарій, музика, графіка) [6, с. 102]. Особливу категорію становлять службові твори, які створюються працівниками у межах трудових обов'язків. Відповідно до ст. 16 Закону виключні майнові права на такий твір належать роботодавцю, якщо інше не передбачено договором. Це актуально, наприклад, у сфері ІТ-компаній, які розробляють мультимедійні продукти. Юридичні особи, не є авторами, за загальним правилом, проте вони можуть бути правоволодільцями, якщо твір створено у межах виконання службових обов'язків працівниками або на підставі договору замовлення [7, с. 34]. Наприклад, компанія-розробник комп'ютерних ігор, яка набуває права на весь продукт, у тому числі на програмний код, графіку та музичний супровід.

У багатьох випадках мультимедійний твір охоплює не лише авторські, а й суміжні права, зокрема права виконавців, виробників фонограм та відеогам (ст. 35-38). Наприклад, у створенні інтерактивного театального проєкту можуть брати участь актори, чия гра записується та використовується в цифровому середовищі.

Однією з найактуальніших проблем у сфері правовідносин, пов'язаних зі створенням мультимедійних творів, є визначення правового статусу учасників творчого процесу та належності виключних майнових і немайнових прав на кінцевий продукт. Складність зумовлюється тим, що у створенні таких творів зазвичай беруть участь десятки осіб, кожна з яких виконує вузькоспеціалізовану функцію – від написання сценарію та програмного коду до озвучення персонажів та

розробки анімації. Часто виникає ситуація, коли між учасниками проєкту не укладено належним чином оформлених договорів, що призводить до спорів стосовно належності прав. Так, у практиці українських судів існують справи, де колишні працівники ІТ-компаній заявляли вимоги про визнання їх авторами частин програмного забезпечення або дизайну ігор, оскільки роботодавець не довів належне оформлення прав на службові твори.

Ще однією проблемою є визначення співвідношення прав авторів та продюсерів (замовників). У міжнародній практиці поширеною є модель, за якої замовник одразу отримує виключні права на весь комплексний твір, проте українське законодавство містить більш обмежені підходи, які вимагають чіткого визначення в договорі умов передачі прав (ст. 31 Закону). За відсутності таких положень автор зберігає всі права на свій внесок у мультимедійний продукт, що може унеможливити його комерційне використання.

Окрім авторів та роботодавців, важливу роль у сфері використання мультимедійних творів відіграють суб'єкти, які здійснюють управління майновими правами. До них зокрема, належать організації колективного управління. Вони можуть надавати ліцензії на використання певних елементів мультимедійних творів, музичних творів або відеоматеріалів. Дистриб'ютори цифрового контенту, які поширюють мультимедійні продукти у мережі Інтернет (ігрові платформи, онлайн-кінотеатри). Агентські компанії, що представляють інтереси авторів та розробників у комерційних угодах.

Важливе практичне значення цих суб'єктів полягає у тому, що вони спрощують процес легального використання творів та знижують ризик порушення авторських прав. Зокрема, у сфері музичного супроводу для комп'ютерних ігор існують спеціалізовані міжнародні платформи, які укладають ліцензійні угоди від імені багатьох авторів одночасно, що істотно зменшує адміністративні витрати для розробників.

Мультимедійні твори як комплексні продукти цифрової епохи потребують створення сучасної, гнучкої та ефективної системи правової охорони. Розробка законодавчої дефініції мультимедійного твору, удосконалення договірної регулювання, запровадження технологічних механізмів захисту та міжнародна гармонізація правових норм є ключовими напрямками розвитку у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підпригора О. А. Авторське право та суміжні права: навч. посіб. К.: Право, 2021. 288 с.
2. Ворона В. І. Цифрове авторське право та його проблеми. К.: Юстініан, 2023. 198 с.
3. Кисельова О. В. Авторські права на комп'ютерні програми та мультимедійні твори. Харків: Право, 2021. 196 с.
4. Кузнецова Н. С., Підпригора, О. А. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2021. 432 с.
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
6. Дудченко О. С. Правовий статус мультимедійних творів у сфері авторського права. *Юридична наука і практика*. 2022. № 2. С. 101-110.
7. Левченко В. О. Цифрові технології у сфері захисту авторських прав: сучасні виклики та перспективи. *Підприємництво, господарство і право*. 2022. № 3. С. 64-71.

*Давидова Ірина Віталівна,
докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

Різновидом добровільного представництва є комерційне представництво. Відповідно до ст. 243 ЦК України комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

Особливості інституту комерційного представництва зумовлюються наступним:

- предметом діяльності комерційного представника є представництво інтересів суб'єктів підприємницької діяльності при укладенні ними договорів, які опосередковують цю діяльність;
- комерційний представник здійснює свою діяльність на постійних засадах;